

- Raum F – Vagács G. 1990. A GKE állásfoglalása a Fasching Antal emlékéremről Geodézia és Kartográfia, 42. évf. 5. sz.
- Romsics Ignác 2017. A Horthy-korszak. Helikon Kiadó, Budapest
- Romsics Ignác 2005. Magyarország a XX. században. Osiris, Budapest
- Szabolcs Ottó (szerk.) 1990. Ki kicsoda a történelemben. Laude Kiadó, Budapest
- Székely Domokos 2004. 125 éve született Fasching Antal, Geodézia és Kartográfia, 56. évf. 12. sz.
- Székely Domokos 2016. Politika a magyar Állami Földmérésben, avagy Állami Földmérés a magyar politikában, I. rész. Geodézia és Kartográfia, 68. évf. 11-12. sz.)
- Szilágyi Béla 1932. Meghalt Fasching Antal. Geodéziai Közlöny 1. sz.)

Dr. Székely Domokos

***

Tallózás a lapunkban

25 éve történt

1994. január 22-én, a magyar kultúra napja alkalmából, prof. dr. Joó Istvánt, a magyar kormány Szent-Györgyi Albert-díjjal tüntette ki. Joó István 25 éven át állt a magyar Állami Földmérés műszaki irányításának az élén. Szaklapunknak, a Geodézia és Kartográfia 32 évig a felelős szerkesztője (1963–1995) és 12 évig (1995–2007) a főszerkesztője volt. Döntő szerepet vállalt a Székesfehérvári Földmérési Főiskola megteremtésében, ahol évtizedeken át oktatott is. „Kiemelkedő eredményeket ért el a tudományos munkában [...] Számos hazai és nemzetközi szervezetben vezető tisztséget töltött be. [...] Mindent összegezve dr. Joó István méltó a Szent-Györgyi Albert-díjjal való kitüntetésre.” – írta róla 25 évvel ezelőtt dr. Deme Gyula. (GK 1994/1).

Hosszú időn át tartó sok munkával elkészült és megjelent a „Magyar Földmérés és Térképészet Története” c. műről Nagy Pál Jenő a következőket írta: „A teljes munka 12 évet vett igénybe. Tíz év kellett ahhoz, hogy az első négy fejezet 1992-ben megjelenhetett. A következő évben elkészült az 5., 7. és a 8. fejezet, míg 1994 nyarán vehetik kezükbe az érdeklődők a még hátralevő 6. fejezetet is.” Nagy Pál Jenő a következő szavakkal zárta tájékoztatását: „Akik úgy vélekednek, hogy felesleges volt ekkora energiát fektetni olyasmibe, ami már elmúlt, azoknak dr.

Regőczy Emil Kossuth-díjas professzor szép gondolatára hívom fel a figyelmet: *Nappelkeltekor sem szabad megfeledkezni a gyertyáról, mely egész éjszaka szolgálatunkra volt.*” (GK 1994/1).

A Magyar Katonai Térképészet fennállásának 75. éves jubileuma alkalmából, 1994. február 4-i megemlékezésen dr. Soha Gábor mérnök ezredes, az MH térképész szolgálat főnöke tartott ünnepi előadást. Beszédében nagy tisztelettel emlékezett meg Hrenkó Pál mérnök alezredes, a „Magyar Katonai Térképészet Története” c. átfogó munkájáról, melyet előadásához is felhasználta. Beszédét a következő szavakkal zárta: „Idézve Bak Antal ezredes úrnak a könyv előszavában megfogalmazott gondolatait: ...A Magyar Katonai Térképészet – a Tóth Ágostoni gondolat jegyében – nem valami módon elkülönülve, hanem szervesen a magyar geodézia és térképészet egyetemes ügyét szolgálta.” (GK 1994/3).

A Budapesti Műszaki Egyetem (BME) Tanácsa, 1994. április 18-i ülésén, az Egyetem új rektorává Bíró Péter professzort, az MTA rendes tagját választotta meg. Göncz Árpád köztársasági elnök ünnepélyes keretek között, a Parlamentben adta át a kinevezési okiratot. A BME több mint 210 éves története során Bíró Péter – dr. Hazay István után – az Egyetem második geodéta rektora. „Felelősségteljes beosztásához szakmai közösségünk részéről is, őszinte szívvel és szeretettel gratulálunk Bíró Péter professzor úrnak. Munkájához sok sikert, jó erőt és egészséget kívánunk, hogy beosztását legjobb tudása és lelkiismerete szerint tudja ellátni.” – fejezte be lapunknak adott tájékoztatását dr. Ádám József professzor úr. (GK 1994/3)

25 évvel ezelőtt, 1994. június 17-én, életének 84. évében elhunyt ifj. Bartók Béla mérnök, a világhírű zeneszerző fia, az Unitárius Egyház főgondnoka. 1910-ben született Budapesten. Mérnöki oklevelét 1933-ban szerezte meg a Műegyetemen. 1934-től, félnapos tanársegédi állást kapott az Oltay-féle tanszéken. 1935-től a MÁV-nál tudott elhelyezkedni. A háború után mint tervezőmérnök dolgozott. 1958-tól a MÁVTERV geodéziai osztályát vezette. 1972-ben nyugalomba vonult, és csak egyházának, valamint külföldi

utazásainak élt. Az apja után kapott jogdíjából a fél világot beutazta. Az Unitárius Egyház saját halottjának tekintette. A Farkasréti Temetőben, a Bartók család kriptájában helyezték örök nyugalomra. – fejezte be nekrológját dr. Horváth Kálmán professzor. (GK 1994/6, Székely 2011/5).

50 éve történt

Dr. Homoródi Lajos professzor cikket írt szaklapunknak báró Eötvös Loránd, világhírű magyar geofizikus halálának 50. évfordulója alkalmából. Eötvös torziósinga-méréseivel bebizonyította, hogy a „Föld elméleti alakja nem lehet ellipszoid, hanem a nehézségi erő valamely potenciál felülete.” (Homoródi1969). A fizikai jelenségek metrikus meghatározására szerkesztett eszközei közül legjelentősebb az ún. Eötvös-inga, mely a gravitációs tér-erő-változások összetevőinek mérésére szolgál. Találmányát a Nemzetközi Fokmérési Szervezet 1906-os budapesti közgyűlésén mutatta be. (Raum 1996). „Mi geodéták különösképpen gondoljuk meg, hogy 1906-ban, Eötvös személye iránti megbecsülésből választotta a nemzetközi szövetség nagygyűlésének színhelyül Budapestet.” – fejezte be Homoródi az Eötvös Loránd méltatásáról írt megemlékezését. (GK 1969/2).

Dr. Katona Sándor, a BGTV Városmérési osztályának vezetője arról írt, hogy sikeresen alkalmazták a fotogeodéziai módszert a főváros felmérésénél. Ezzel mintegy tíz évvel lett lerövidíthető a munka teljes befejezése. Ugyanerről a témáról írt cikket Székely Domokos csoportvezető a GK 1969/6. számában, ahol megindokolta az új módszer alkalmazásának szükségességét. Az Oltay Károly professzor által 1932-ben elindított budapesti szabatos városmérés eredetileg 14 kerületből álló, 20 688 ha területű városra volt tervezve.

Az Országgyűlés azonban az 1949. évi XXVI. törvényével ezt 22 kerületre és területét 52 442 hektárral növelte, ami két és félszeres növekedést jelentett. Ebben az esetben, hagyományos, földi, numerikus eljárással a főváros felmérésének teljes befejezése 1991-re volt várható. Ennek lerövidítése céljából alkalmaztuk a fotogeodéziai módszert, mellyel a teljes felmérés 1977-re

el is készült. A 14 évi idő-, valamint a várható költségmegtakarítás önma-gáért beszélt, ezért a finanszírozó főváros engedélyezte az új módszert. (Katona 1969, Székely 1969).

Raum Frigyes, a BGTV igazgatóhe-lyettese arról tájékoztatta lapunk olva-sóit, hogy „A BGTV kiemelkedő geodéziai, térképészeti tudományos és gyakorlati munka jutalmazására emlék-plakettet alapított dr. Fasching Antal emlékének tiszteletére; a plakett az ő nevét viseli. „A díj első kitüntetettjei tiszteletére ünnepséget rendeztek. Az ünnepségen dr. Homoródi Lajos mon-dott beszédet, melyben Fasching életút-ját méltatta. Az előadás után Tóth Lajos igazgató átadta az első kitüntetetteknek a plaketteket. A következő személyek részesültek a kitüntetésben: dr. Hazay István professzor, Bencze István kutató-mérnök a MÉM OFTH osztályvezetője, Csatkay Dénes kutatási osztályvezető, Pénzváltó Géza a geodéziai osztály cso-portvezetője és Ráskay Zoltán mérnök. „A kitüntetetteknek ezúton is szívből gratulálunk, és további sikereket kívánunk, – fejezte be tájékoztatását Raum Frigyes főmérnök, a GKE főtitkára. (GK 1969/3)

50 évvel ezelőtt, 1969. március 11-én lépett hatályba a kormány 12/1969. (III. 11.) sz. rendelete a földmérési és térképészeti tevékenységről. Halász Péter, a MÉM OFTH vezetője, a következő sza-vakkal méltatta a jogszabályt: „1969 tavaszán kiadásra került a földmérési és térképészeti tevékenységről szóló kor-mányrendelet. Ezzel megvalósult a tevé-kenység egységének az elve, a végző szervek feladata és hatásköre.” Majd így folytatta: „...a jogszabály pontosan kör-vonalazza azokat a földmérési munká-latokat, amelyeket állami költségvetés-ből kell folyamatosan végezni.” (Halász Péter beszéde elhangzott a GKE 1969. november 20-án megtartott közgyűlé-sén). A kormányrendelet végrehajtásá-ról szóló utasítást 6/1969. (III. 11. MÉM számon dr. Dimény Imre mezőgazda-sági és élelmiszerügyi miniszter adta ki. (GK 1969/2).

Szaklapunk „egyesületi hírek” rova-tában Raum Frigyes főtitkár beszámolt a GKE Székesfehérváron megrende-zett 6. vándorgyűléséről. „Az időpont kiválasztásakor (május 19–21.) figye-lembe vettük, hogy ebben az időben

rendezi a város az Alba Régia Napokat. Vándorgyűlésünk így (...) ünnepi kör-nyezetben kerülhetett megrendezésre.” A vándorgyűlés tudományos ülészakán 14 szakelőadás hangzott el. A vándor-gyűléshez térkép-, és műszerkiállítás is kapcsolódott, melyen helyet kap-tak a MOM legújabb geodéziai műsze-rei is. A vándorgyűlés baráti vacsorával zárult. „A Székesfehérvári rendezőknek ezúton is gratulálunk, az ő gondoskodá-suknak és kedvességüknek az eredmé-nye, hogy szívesen fogunk városukba visszatérni.” – fejezte be beszámolóját Raum Frigyes főtitkár. (GK 1969/4).

Dr. Regőczy Emil professzor, lapunk alapító főszerkesztője 50 évvel ezelőtt „Fővárosunk neve” címmel történelmi fejtegetést közölt. Ebből megtudtuk, hogy: „...a XIX. sz. első felében már gyakran bukkan fel a Budapest, (vagy Buda-Pest) szó.” Majd Regőczy így foly-tatta: „Tudvalevő, hogy Széchenyi lel-kes híve volt a két város egyesítésének. 1828-ban a „Világ” c. lapban ezt írta: „Fővárosotok nevét (ti. Buda szabad kir. főváros és Pest sz. kir. fővárosról van szó), Budapestre kellene váltóz-tatni, és így a két főváros egyesülne, (...) milyen virágzó fővárosa lenne Magyarországnak rövid idő múlva.”

Húsz évvel később, 1848-ban a pozsonyi országgyűlésen már konkrét javaslat hangzott el a két főváros egyesí-tésére. A szabadságharc elbukása miatt ez a kérdés a napirendről lekerült. Ismét eltelt húsz esztendő, és az 1867-es osztrák–magyar kiegyezés hazánk-nak önrendelkezést biztosított.

Gróf Andrássy Gyula a kiegyezés utáni első magyar miniszterelnök 1870-ben betérjesztette a X. tc.-et, mely műszakilag rendezte a fővárosok egye-sítését. „Két esztendő multán – írta Regőczy – jogilag is rendeződött ez a kérdés. Napvilágot látott az 1872. évi XXXVI. tc., mely arról rendelkezett, hogy Buda és Pest, valamint Óbuda Budapest név alatt egy törvényható-sággá egyesíttessenek. Az egyesítés ténylegesen 1873. november 27-én valósult meg.” – fejezte be Regőczy fővárosunk nevének történelmi ala-kulásáról írt cikkét. (GK 1969/6). (Megjegyzés: négy év múlva, 2023-ban lesz 150 éves az egyesített főváros.)

Dr. Székely Domokos

Komolyzenei adalékok geodéták számára

Kicsi gyerekkorom legnagyobb élmé-nye és első operaházi látogatásom Mozart *A varázsfuvola* című mese-operája volt. Tudom, az igazi remek-művek egyaránt szólnak gyerekekhez, felnőtthöz, mindegyik a saját élmé-nyeit, a neki kedves momentumokat fedezi fel bennük. Szeretem a zenéjét, a tündérmesét hozzá, meg az azóta fel-nőttként hallott vidám történeteket az egyik legnagyobb Sarastróról, Gregor Józsefről.

De most a Nők Lapja új adatokat közölt, legalábbis számomra. Jónap Rita tollából jelent meg egy cikk a 2019. szeptember 20-i számban *A varázsfuvola varázsa* címen. Idézek belőle pár fontos részletet:

„A közel kétszázharminc éves darab nem veszített jelentőségéből; a mai napig ez Mozart egyik leggyakrabban játszott alkotása, a legtöbb komolyzene-rajongónak ehhez a műhöz fűződik az első operaélménye, és a varázslat még mindig megtörténik estéről estére.

Az ősbemutatón 1791. szeptember 30-án Schikaneder, (bécsi színházigaz-gató) maga játszotta Papagenót, az Éj királynőjét pedig Mozart sógornője, Josepha Hofer alakította. Alig egy év múlva a századik előadást ünnepel-ték: ezt a sikert Mozart már nem élte meg.

Hogy kerülnek ide a szabadkőművesek?

A szöveggönyv alapját August Jakob Liebeskind *Lulu avagy a varázsfu-vola* című meséje szolgáltatta, a libret-tőt Schikaneder egy ügyes bécsi diák-kal, Georg Metzlerrel írta. **Metzler mineralógus diák** volt, aki részt vett számos **selmechányai** kísérletben, és több szereplőt is az ottani akadé-mia tanáraitól mintázott. Sarastro sze-mélyéhez **Born Ignác** szolgált min-tául, Tamino egy másik sikeres magyar kutatóra, **Müller Ferenc**re hasonlít, a gonosz Monostatos pedig a fejlő-dést gátló berlini professzor, Martin Heinrich **Klaproth**, Born Ignác ellen-sége volt. A kissé szerencsétlen, csetlő-botló Papagenót feltehetően Mozarról mintázták. Mind a szövegben, mind a zenében megjelennek szabadkőműves